

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

- A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΙΜΑ**
- B. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ –ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ –ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ – ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ**
- Γ. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ**

3 Οκτωβρίου 2008

Το IOBE διεξάγει κάθε μήνα Έρευνες Συγκυρίας στις επιχειρήσεις στους τέσσερις τομείς της οικονομίας και, από τον Μάιο του 2008, και στους καταναλωτές. Οι έρευνες αποτελούν μέρος του κοινού εναρμονισμένου προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα αποτελέσματά τους χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του δείκτη οικονομικού κλίματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο και δημοσιεύονται συνοπτικά στις εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι αναλύσεις που δημοσιεύονται κάθε μήνα στην παρούσα έκδοση στηρίζονται στα πρωτογενή, αναλυτικά στοιχεία πάνω από 1000 επιχειρήσεων και αντιπροσωπευτικού δείγματος 1500 καταναλωτών, όπως προκύπτουν από τις έρευνες που διεξάγει το IOBE.

Επόμενο δελτίο συγκυρίας: **4 Νοεμβρίου 2008**

A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΙΜΑ: ΕΕ-27, ΕΥΡΩΖΩΝΗ, ΕΛΛΑΔΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

α) Ε.Ε.-27 – Ευρωζώνη: Συνέχιση της υποχώρησης του οικονομικού κλίματος

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος τον Σεπτέμβριο υποχωρεί κατά 1,5 μονάδα στην **Ευρωπαϊκή Ένωση** και κατά 0,8 μονάδες στην **Ευρωζώνη**, και διαμορφώνεται στις 85,2 και 87,7 μονάδες αντίστοιχα. Στην ΕΕ, ο δείκτης καταγράφει τη χαμηλότερη τιμή του από το Νοέμβριο του 1993, ενώ και στην Ευρωζώνη ο δείκτης πλησίασε τα ιστορικά χαμηλά του 2001. Η καθολική υποχώρηση του κλίματος χαρακτηρίζεται από εξασθένιση των προσδοκιών στη Βιομηχανία, τις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές, ενώ η καταναλωτική εμπιστοσύνη παρέμεινε εν γένει αμετάβλητη, ύστερα από μια μικρή ανάκαμψη που σημείωσε τον Αύγουστο, και οι προσδοκίες στο Λιανικό Εμπόριο κινήθηκαν ελαφρώς ανοδικά. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία** ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υποχώρησε κατά τρεις μονάδες στην ΕΕ και την Ευρωζώνη και διαμορφώθηκε στις -13 και -12 μονάδες αντίστοιχα. Από τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη περιορίζονται αν και οριακά οι εκτιμήσεις για τα *επίπεδα των παραγγελιών*, τόσο σε ΕΕ όσο και την Ευρωζώνη. Έντονη είναι η πτώση η οποία καταγράφεται στις προβλέψεις για την *εξέλιξη της παραγωγής* και στις δύο ζώνες, ενώ επιδεινώνονται ελαφρώς και οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το *ύψος των αποθεμάτων* τους.
- Στις **Υπηρεσίες**, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών περιορίζεται κατά μία μονάδα αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη, φθάνοντας το -3 και 0 αντίστοιχα, παραμένοντας σημαντικά κάτω του μέσου όρου στις δύο ζώνες. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την *τρέχουσα δραστηριότητά τους* δε μεταβάλλονται στην Ευρωζώνη ενώ στην ΕΕ μειώνονται μόνο οριακά. Οι εκτιμήσεις των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων για την *πορεία της ζήτησης* υποχωρούν κατά δύο μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη, ενώ σταθερότητα παρατηρείται στις προβλέψεις για την *εξέλιξη της ζήτησης* το επόμενο διάστημα και στις δύο περιοχές, με οριακή αύξηση κατά μία μονάδα στην Ευρωζώνη.
- Στο **Λιανικό Εμπόριο** οι προσδοκίες ανακάμπτουν, με το δείκτη να ανέρχεται κατά 3 και 2 μονάδες στην ΕΕ και την Ευρωζώνη αντίστοιχα. Η βελτίωση ωστόσο δεν προέρχεται από τις εκτιμήσεις για την *τρέχουσα πορεία των πωλήσεων*, οι οποίες υποχωρούν και στις δύο ζώνες, αλλά από τις εκτιμήσεις για το επίπεδο των αποθεμάτων, και τις προσδοκίες για την *εξέλιξη των πωλήσεων τους επόμενους μήνες*, οι οποίες σημειώνουν τον Σεπτέμβριο άνοδο και στις δύο ζώνες.

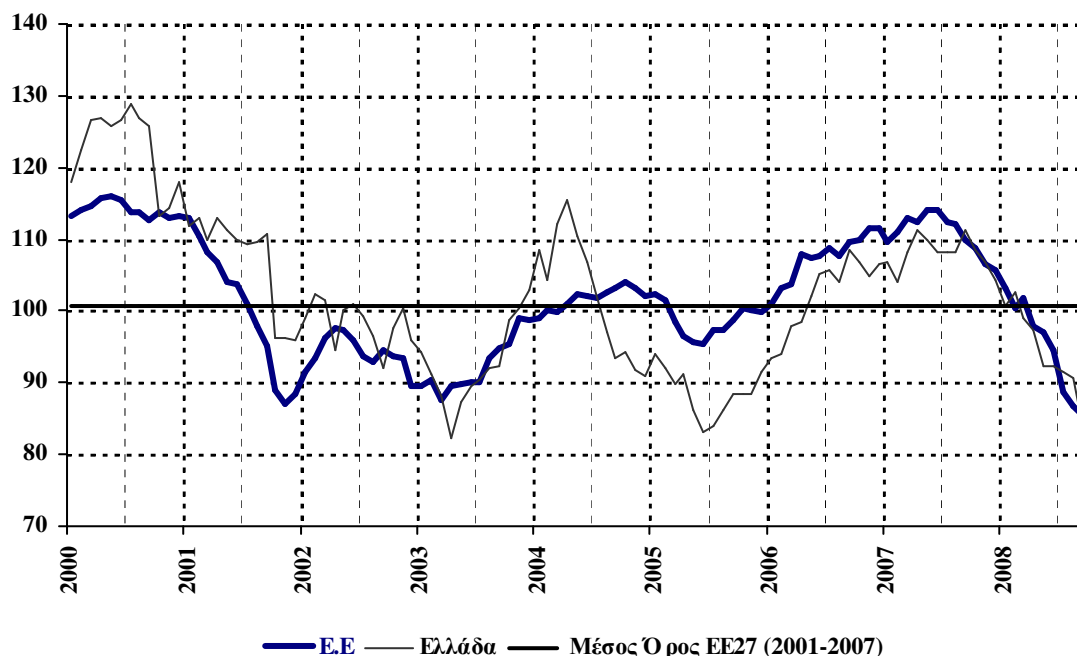
Πίνακας 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος (1990-2007=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

	2001-2007					Μ.Ο έτους						
	M.O.	Max	Min			2003	2004	2005	2006	2007		
ΕΕ-27	100,8	114,1	87,0			92,3	101,8	98,6	107,5	110,8		
Ευρωζώνη	99,6	112,0	86,6			92,5	98,7	97,4	106,3	108,4		
Ελλάδα	99,9	115,4	82,3			92,4	102,2	88,6	102,3	108,0		
2007												
	I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
ΕΕ-27	109,7	111,0	112,9	112,5	114,1	114,1	112,3	112,2	109,8	108,8	106,6	105,8
Ευρωζώνη	108,6	109,0	110,6	110,4	111,6	111,1	110,4	109,4	106,3	105,4	104,1	103,4
Ελλάδα	106,9	104,1	108,3	111,2	109,9	108,1	108,2	108,3	111,2	108,6	106,8	104,3
2008												
	I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
ΕΕ-27	103,3	100,3	101,9	98,0	97,1	94,5	88,8	86,7	85,2			
Ευρωζώνη	101,7	100,2	99,6	97,1	97,6	94,8	89,5	88,5	87,7			
Ελλάδα	100,6	102,7	98,9	97,4	92,3	92,2	91,6	90,7	83,3			

Σημείωση: Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος (1990-2006=100) υπολογίζεται με βάση τους επιμέρους Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία, τις Κατασκευές, το Λιανικό Εμπόριο και τις Υπηρεσίες, καθώς και το Δείκτη Εμπιστοσύνης στους Καταναλωτές.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfin

Διάγραμμα 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα
(1990-2007=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfin

- Στις **Κατασκευές**, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υποχωρεί και τον Σεπτέμβριο, κάτω από το μακροχρόνιο μέσο όρο του στην ΕΕ (-20) και στο επίπεδο του μακροχρόνιου μέσου όρου στην Ευρωζώνη (-16). Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για το *επίπεδο των εργασιών* τους εξασθενούν ελαφρώς και στις δύο ζώνες, όπως άλλωστε συμβαίνει και με τις προβλέψεις για την *πορεία της απασχόλησης* στον κλάδο, οι οποίες καταγράφουν πτώση 2 και 3 μονάδων αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη.
- Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** δε μεταβάλλεται σε καμία από τις δύο ζώνες τον Σεπτέμβριο σε σχέση με τον Αύγουστο, παραμένοντας στις -19 μονάδες, χαμηλότερα από το μακροχρόνιο μέσο όρο του, τόσο στην ΕΕ, όσο και την Ευρωζώνη. Από τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη, οι προβλέψεις των καταναλωτών για την *οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους* καταγράφουν οριακή βελτίωση, ενώ και για την *οικονομική κατάσταση της χώρας τους το επόμενο διάστημα* οι προσδοκίες των καταναλωτών φαίνεται να ανακάμπτουν ελαφρά. Η πρόθεση για *αποταμίευση* το προσεχές 12μηνο παραμένει στα ίδια, χαμηλά επίπεδα του Αυγούστου στην ΕΕ, ενώ επιδεινώνεται οριακά στην Ευρωζώνη. Η απαισιοδοξία είναι εντονότερη στις προβλέψεις σχετικά με την *εξέλιξη της ανεργίας*, όπου οι αντίστοιχοι δείκτες διαμορφώνονται σε +29 και +24, καταγράφοντας άνοδο κατά δύο και μία μονάδες αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη.
- Τέλος, ο Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες** υποχωρεί κατά δύο μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη, ενώ εξακολουθεί να διατηρείται χαμηλότερα των μακροχρόνιων μέσων όρων (+25) και στις δύο ζώνες. Η πορεία αυτή εξάλλου είναι εν μέρει αναμενόμενη μετά τις τελευταίες εξελίξεις στην αμερικάνικη αγορά, οι οποίες διαταράσσουν και τις ισορροπίες του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στις επιμέρους παραμέτρους, οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την *τρέχουσα εξέλιξη της ζήτησης* σημειώνουν έντονη υποχώρηση κατά 8 μονάδες στην ΕΕ, όταν στην Ευρωζώνη υποχωρούν μόλις κατά μία, σε αντίθεση ωστόσο με τις προσδοκίες για τη *μελλοντική εξέλιξη της ζήτησης*, οι οποίες κινούνται ανοδικά και στις δύο ζώνες, κατά 3 και 4 μονάδες αντίστοιχα. Τέλος, οι εκτιμήσεις για την *επιχειρηματική δραστηριότητα του τελευταίου τριμήνου* εμφανίζουν σταθερότητα στην Ευρωζώνη και βελτιώνονται κατά μία μονάδα στην ΕΕ.

Το οικονομικό κλίμα επιδεινώνεται στην πλειονότητα των χωρών τον Σεπτέμβριο. Ανάμεσα στα μεγαλύτερα κράτη-μέλη, η Ιταλία και η Γαλλία αναφέρουν ήπια άνοδο (+0,5 μονάδες και στις δύο χώρες), ενώ υποχώρηση προσδοκιών και εμπιστοσύνης καταγράφεται στην Ολλανδία (-5,2 μονάδες), το Ηνωμένο Βασίλειο (-4,2 μονάδες), την Ισπανία (-1,4 μονάδες), τη Γερμανία (-1,3 μονάδες) και την Πολωνία (-1,2 μονάδες). Από τις χώρες αυτές, μόνο στην Πολωνία ο δείκτης οικονομικού κλίματος παραμένει πάνω από το μακροχρόνιο μέσο όρο του. Στην Ελλάδα, ο δείκτης υποχωρεί κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ, αλλά και της Ευρωζώνης και ως εκ τούτου η χώρα κατατάσσεται πλέον στην 18^η θέση, μαζί με τη Λιθουανία, από την 15^η θέση στην οποία βρισκόταν τον Ιούλιο.

β) Ελλάδα: Στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας τριετίας ο δείκτης οικονομικού κλίματος

Στην Ελλάδα, όπως άλλωστε και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος υποχωρεί εκ νέου τον Σεπτέμβριο. Διαμορφώνεται πλέον στις 83,3 μονάδες, τη χαμηλότερη επίδοση μετά τον Ιούνιο του 2005 (83 μονάδες), αλλά και πολύ κατώτερη του μακροχρόνιου μέσου όρου. Η επίδοση αυτή πλησιάζει την κατώτατη τιμή της περιόδου 2001-2007, η οποία σημειώθηκε τον Απρίλιο του 2003 (82,3 μονάδες). Η γενικευμένη αβεβαιότητα και οι τρέχουσες δυσμενείς διεθνείς εξελίξεις, με αιχμή την κρίση στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, έχουν επηρεάσει καθοριστικά κυρίως τους καταναλωτές, αλλά και τις επιχειρηματικές προσδοκίες. Σε όλους τους τομείς, καταγράφεται επιδείνωση: α) στη **Βιομηχανία**, διατυπώνονται δυσμενέστερες εκτιμήσεις για τον *όγκο των παραγγελιών*, αλλά και αύξηση του ύψους *των αποθεμάτων*, β) στις **Υπηρεσίες** η *τρέχουσα ζήτηση* είναι υποτονική, γ) στο **Λιανικό Εμπόριο** εξασθενούν οι *πωλήσεις* δ) στις **Κατασκευές** και ιδιαιτέρως στα Δημόσια Έργα διευρύνεται η *δυσарέσκεια* από το *επίπεδο των εργασιών*, γεγονός που επηρεάζει ιδιαίτερα τις *προβλέψεις για την απασχόληση*, ενώ και η **καταναλωτική εμπιστοσύνη** τον Σεπτέμβριο υποχωρεί σημαντικά, σημειώνοντας νέο ιστορικό χαμηλό, με δυσμενείς προβλέψεις για τη *χρηματοοικονομική κατάσταση του νοικοκυριού*. Από την άλλη πλευρά θα πρέπει να σημειωθεί μία θετική τάση στο ζήτημα της ανόδου των τιμών, καθώς σε όλους τους τομείς οι προβλέψεις για την εξέλιξή τους στο επόμενο διάστημα, είναι ηπιότερες, γεγονός που φαίνεται να διαισθάνονται και να αναμένουν - αν και σε ηπιότερο βαθμό - , και οι καταναλωτές.

Στις επόμενες ενότητες ακολουθούν οι αναλυτικές εξελίξεις ανά τομέα.

B. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ - ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

1. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ: Μικρή υποχώρηση προσδοκιών

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** σημειώνει νέα υποχώρηση τον Σεπτέμβριο στις 92,2 μονάδες από τις 93,7 μονάδες τον Ιούλιο. Η επίδοση αυτή είναι η χαμηλότερη των τελευταίων τριών ετών, αλλά και του μακροχρόνιου μέσου όρου του δείκτη (2001-2007: 99,6 μονάδες). Η καθοδική πορεία του κλίματος οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πτώση των παραγγελιών και της ζήτησης, αλλά κυρίως στην εκτιμώμενη διόγκωση των αποθεμάτων. Παρόλα αυτά, οι προσδοκίες για την παραγωγή τους επόμενους μήνες εμφανίζονται βελτιωμένες σε σχέση με τον Ιούλιο. Αναλυτικότερα:

α) Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για την εξέλιξη της παραγωγής κατά τους προσεχείς μήνες κινούνται ανοδικά τον Σεπτέμβριο, με το ισοζύγιο θετικών / αρνητικών απαντήσεων να διαμορφώνεται στο +18 από +14 τον Ιούλιο, επίδοση η οποία ωστόσο παραμένει από τις χαμηλότερες των τελευταίων δύο ετών.

β) Αντίθετα, λιγότερο ευνοϊκές τον Σεπτέμβριο είναι οι εξελίξεις στα αποθέματα, αφού διευρύνεται το πλήθος των επιχειρήσεων που θεωρεί ότι το ύψος τους υπερβαίνει το κανονικό (23% έναντι 19% τον Ιούλιο), με το σχετικό ισοζύγιο να ανέρχεται κατά 7 μονάδες, στο +19.

γ) Οι εκτιμήσεις για το επίπεδο των παραγγελιών και της ζήτησης υποχωρούν οριακά, αφού αυξάνεται το ποσοστό στο 26% (από 24% τον Ιούλιο) των επιχειρήσεων που εκτιμά ότι η ζήτηση έχει υποχωρήσει.

δ) Σχετικά με τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση του εξωτερικού, το ισοζύγιο θετικών/ αρνητικών απαντήσεων δε μεταβάλλεται τον Σεπτέμβριο σε σύγκριση με τον Ιούλιο, παραμένοντας αρνητικό στις -16 μονάδες. Παρόλα αυτά, οι προβλέψεις για τις εξαγωγές τους επόμενους μήνες καταγράφουν άνοδο τον Σεπτέμβριο, με το 37% των επιχειρήσεων να αναμένει βελτίωση (από 31% τον Ιούλιο), αντιστρέφοντας έτσι και την πτωτική τάση στο ποσοστό των επιχειρήσεων που εκτιμούσαν άνοδο του επιπέδου παραγγελιών, η οποία είχε ξεκινήσει από το Μάιο.

ε) Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού καταγράφουν ελαφρά υποχώρηση (76% από 77,6% τον Ιούλιο), ενώ την ίδια στιγμή οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής δεν μεταβάλλονται και παραμένουν στους 5.

στ) Οι προβλέψεις για την απασχόληση παραμένουν αρνητικές, με το σχετικό καθαρό ισοζύγιο, να εκτιμάται στο -3 (από -4 τον Ιούλιο), εντείνοντας έτσι τις διακυμάνσεις των σχετικών προβλέψεων που παρατηρούνται στη Μεταποίηση από την αρχή του τρέχοντος έτους.

ζ) Θετικές είναι όμως οι προβλέψεις για την εξέλιξη των τιμών τον Σεπτέμβριο, καθώς μόλις δύο στις δέκα επιχειρήσεις αναμένουν άνοδο των τιμών τους στο επόμενο διάστημα. Είναι το χαμηλότερο ποσοστό από τον Απρίλιο του 2007, με αποτέλεσμα το καθαρό ισοζύγιο να περιορίζεται κατά 9 μονάδες και να διαμορφώνεται στο +15. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ελπίδες για σταδιακή αποκλιμάκωση των τιμών και εξασθένιση των πληθωριστικών πιέσεων και τους επόμενους μήνες.

θ) Θετικότερο του Ιουνίου είναι και το κλίμα που αποτυπώνεται στην τριμηνιαία έρευνα για την ανταγωνιστικότητα: το ποσοστό εκείνων που βλέπουν ενισχυμένη την ανταγωνιστικότητά τους έχει αυξηθεί, τόσο για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην εγχώρια αγορά (14% από 8%), όσο και για εκείνες που ανταγωνίζονται εντός της ΕΕ (10% έναντι 4%), ενώ για τον υπόλοιπο κόσμο η εικόνα δεν μεταβάλλεται σε σχέση με τον Ιούνιο.

Πίνακας 2: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία

			2001-2007			Μ.Ο έτους					
			M.O.	Max	Min	2003		2004	2005	2006	2007
Βιομηχανία (1996-2006=100)			99,6	109,5	87,7	97,9		99,1	92,6	101,5	102,8
				Απρλ-07	Ιουλ-05						
2007											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
101,3	100,9	105,1	109,5	106,6	103,1	101,6	102,4	104,9	100,1	100,5	97,5
2008											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
99.2	97.8	99.4	101.4	99.2	96.0	93.7	93.9	92.2			

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις προοπτικές για την παραγωγή, τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων και τις εκτιμήσεις για τη συνολική ζήτηση.

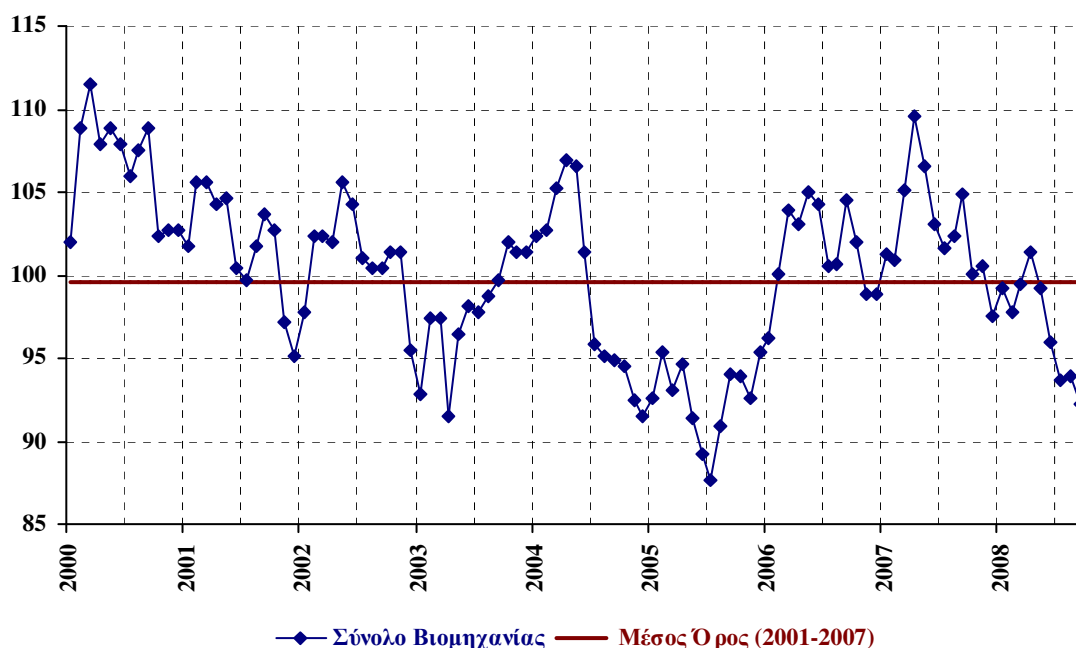
Πηγή: IOBE

Οι εξελίξεις στις επιμέρους κατηγορίες αγαθών της Βιομηχανίας, με εξαίρεση τα Κεφαλαιουχικά αγαθά, είναι πτωτικές. Αναλυτικότερα:

Στα **Καταναλωτικά Αγαθά**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών υποχωρεί οριακά τον Σεπτέμβριο, στις 97,8 μονάδες (98 μονάδες τον Ιούλιο), επίδοση κατώτερη της αντίστοιχης περυσινής (101,7 μονάδες). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην άνοδο του ύψους των αποθεμάτων για δεύτερο συνεχή μήνα, όπου το αντίστοιχο καθαρό ισοζύγιο ανέρχεται στις +13 μονάδες, τιμή η οποία είναι η δεύτερη υψηλότερη μετά τον Μάρτιο του 2007 (+14). Αντίθετα, η σχετική βελτίωση που καταγράφεται στο επίπεδο των παραγγελιών και της ζήτησης, αλλά και στις προσδοκίες για την εξέλιξη της προσεχούς παραγωγής (+23 από +21 το σχετικό καθαρό ισοζύγιο απαντήσεων), καταφέρνουν να αντισταθμίσουν μόνο εν μέρει τις αρνητικές εξελίξεις από τη διόγκωση των αποθεμάτων. Ωστόσο, άνοδος καταγράφεται και στις παραγγελίες και τη

ζήτηση εξωτερικού, αλλά και στις προβλέψεις για τις πωλήσεις το επόμενο τρίμηνο, με το σχετικό ισοζύγιο να βελτιώνεται κατά 12 μονάδες σε σχέση με τον Ιούλιο, στο +33. Συγκρατημένη αισιοδοξία επικρατεί άλλωστε και στις εκτιμήσεις για την ανταγωνιστικότητα, όπως προκύπτει από το αντίστοιχο ερώτημα τριμήνου, όπου στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές έχει διευρυνθεί το ποσοστό των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων που εκτιμά άνοδο. Στα αρνητικά του κλάδου περιλαμβάνεται η εξασθένηση των θετικών προβλέψεων για την απασχόληση, αλλά και η άνοδος του ποσοστού των επιχειρήσεων που εκτιμά ότι οι τιμές θα αυξηθούν σε 22% (από 17% τον Ιούλιο).

Διάγραμμα 2: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Η κατακόρυφη άνοδος του Δείκτη κατά 20 μονάδες στα **Κεφαλαιουχικά Αγαθά** που σημειώθηκε τον Ιούλιο, δίνει το Σεπτέμβριο τη θέση της σε υποχώρηση κατά 4,5 μονάδες, στις 88,2 μονάδες, επίδοση παρόμοια με την αντίστοιχη περυσινή. Στην εξέλιξη αυτή συμβάλλουν όλα τα στοιχεία δραστηριότητας. Έτσι, σε επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης το καθαρό ισοζύγιο απαντήσεων υποχωρεί κατά μία μονάδα και παραμένει αρνητικό στο -21, ενώ ιδιαίτερα έντονη είναι η πτώση των θετικών έναντι των αρνητικών εκτιμήσεων σχετικά με την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς μήνες. Οι εκτιμήσεις για το επίπεδο αποθεμάτων κινούνται στο ίδιο κλίμα δυσαρέσκειας και καταγράφουν ανεπαρκή ρευστοποίηση για την εποχή, ενώ έντονη είναι και η εξασθένηση των θετικών προσδοκιών για τη ζήτηση των εξαγωγών τους προσεχείς μήνες. Τα στοιχεία αυτά συμβάλλουν και στη «διόρθωση» του ποσοστού χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού προς τα κάτω, στο 76,2% (από 80,6% τον Ιούλιο). Στο τριμηνιαίο ερώτημα σχετικά με την ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων στις αγορές όπου δραστηριοποιούνται, η πλειονότητα συμφωνεί πως αυτή έχει γίνει δυσμενέστερη σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα του Ιουνίου, τόσο στην εγχώρια αγορά, όσο και στις διεθνείς αγορές. Νότα αισιοδοξίας στη διάχυτη δυσαρέσκεια αποτελεί η

σημαντική άνοδος του ποσοστού των επιχειρήσεων που εκτιμούν αύξηση της απασχόλησης του τομέα το επόμενο διάστημα, με το σχετικό καθαρό ισοζύγιο να αυξάνεται κατά 18 μονάδες, στο +19 τον Σεπτέμβριο, αλλά και οι ανοδικές εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο παραγγελιών του εξωτερικού.

Υποχώρηση κατά τρεις μονάδες καταγράφεται και στις επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Ενδιάμεσα Αγαθά**, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται στις 87 μονάδες τον Σεπτέμβριο. Για την πτώση αυτή ευθύνονται κατά κύριο λόγο η εξασθένηση των θετικών προσδοκιών στις παραγγελίες και τη ζήτηση, με το σχετικό καθαρό ισοζύγιο να υποχωρεί στις -28 μονάδες (από -24 τον Ιούλιο), όπως και η σημαντική άνοδος του όγκου των αποθεμάτων τον Σεπτέμβριο κατά 10 μονάδες. Στο ίδιο κλίμα καθόδου κινούνται και οι παραγγελίες του εξωτερικού, ενώ οι προσδοκίες για την απασχόληση του τομέα παραμένουν σταθερές σε σχέση με τον Ιούλιο, στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων 12 μηνών. Παρόλα αυτά, υπάρχουν και θετικά στοιχεία στις προβλέψεις του κλάδου, αφού το καθαρό ισοζύγιο των απαντήσεων για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς μήνες διπλασιάζεται τον Σεπτέμβριο (+14 μονάδες), ενώ ανοδική είναι και η πορεία των προβλέψεων για τις συνολικές πωλήσεις και τις εξαγωγές. Ιδιαίτερα αισιόδοξες είναι οι εξελίξεις στο επίπεδο των τιμών, αφού μόλις δύο στις δέκα επιχειρήσεις αναμένουν άνοδο, το χαμηλότερο ποσοστό που καταγράφεται μετά τον Νοέμβριο του περυσινού έτους (15%). Τέλος, από την τριμηνιαία έρευνα για την ανταγωνιστικότητα, οι εξελίξεις δείχνουν μικρή ανάκαμψη, με άνοδο του ποσοστού των επιχειρήσεων που εκτιμούν πως η ανταγωνιστικότητά τους έχει ενισχυθεί, επανακτώντας κατά κάποιο τρόπο τα μερίδιά τους στις διεθνείς αγορές.

2. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ: Έντονη επιδείνωση του κλίματος στα Δημόσια Έργα

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις **Κατασκευές** παρουσιάζει σημαντική πτώση τον Σεπτέμβριο, κατά 15 μονάδες, και διαμορφώνεται στις 90 μονάδες. Στην εξέλιξη αυτή συμβάλλουν όλα τα επιμέρους στοιχεία που απαρτίζουν το δείκτη, με σημαντικότερη την πτώση στις προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα: μόλις οι μισές επιχειρήσεις σε σχέση με τον Ιούλιο (16%) αναμένουν άνοδο στο επίπεδο της απασχόλησης, με το καθαρό ισοζύγιο να λαμβάνει αρνητικό πρόσημο για πρώτη φορά εντός του έτους και να διαμορφώνεται στο -4. Αλλά και η ικανοποίηση των επιχειρήσεων από το τρέχον επίπεδο εργασιών τους έχει εξασθενήσει σημαντικά τον Σεπτέμβριο, εξέλιξη η οποία επηρεάζει αρνητικά και τις προβλέψεις για το πρόγραμμα των εργασιών τους το προσεχές τρίμηνο και συνοδεύεται από σημαντική πτώση στους μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας (15,9 μήνες από 17,4 τον Σεπτέμβριο). Θετική ωστόσο είναι η εξέλιξη των προσδοκιών για το επίπεδο των τιμών του τομέα, αφού καταγράφεται αποκλιμάκωση, με το σχετικό καθαρό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στο -6 (από -1 τον Ιούλιο), τιμή η οποία φανερώνει την αριθμητική υπεροχή των επιχειρήσεων που προβλέπουν πτώση των τιμών προσεχώς, έναντι όσων διατυπώνουν πληθωριστικές προσδοκίες. Τέλος, ελαφρώς εξασθενημένο (19% έναντι 23% τον Ιούλιο) εμφανίζεται και το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στην παραγωγική του δραστηριότητα, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, η ανεπάρκεια ζήτησης (29%), η

γραφειοκρατία και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο (27%) και η ελλιπής χρηματοδότηση (21%) εμφανίζονται ως τα κύρια εμπόδια στην επιχειρηματική λειτουργία.

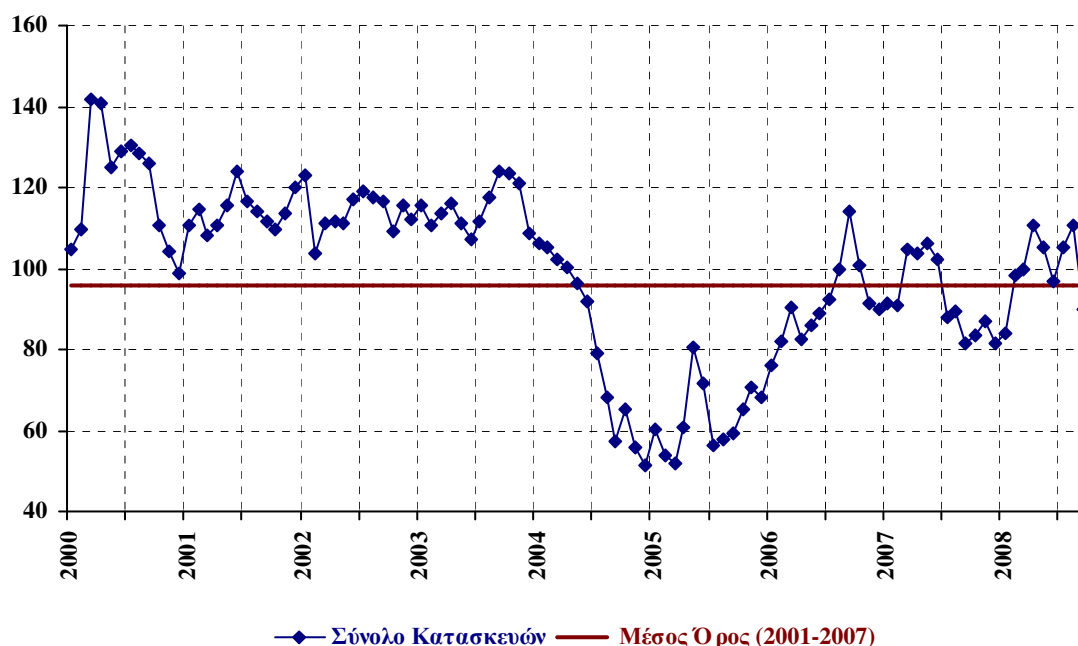
Πίνακας 3: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές

			2001-2007			Μ.Ο έτους					
			M.O.	Max	Min	2003		2004	2005	2006	2007
Κατασκευές (1996-2006=100)			95,9	123,8	51,4	115,0		81,5	63,0	91,1	92,5
				ΣΕΠΤ-03	ΔΕΚ-04						
2007											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
91,4	90,7	104,9	103,7	106,2	102,1	87,7	89,4	81,5	83,7	86,9	81,5
2008											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
84.2	98.1	99.7	110.5	105.4	97.0	105.2	110.5	90.0			

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις για το πρόγραμμα των εργασιών και τις προβλέψεις για την απασχόληση.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Η επιδείνωση του κλίματος το Σεπτέμβριο προέρχεται αποκλειστικά από τη σημαντική πτώση στις προσδοκίες για τις Κατασκευές Δημοσίων Έργων, αφού οι Ιδιωτικές Κατασκευές εμφανίζουν καλύτερη εικόνα. Αναλυτικότερα:

Πράγματι, στις **Ιδιωτικές Κατασκευές** ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών σημειώνει άνοδο 13 μονάδων, φθάνοντας έτσι τις 93,9 μονάδες από 88,7 τον Ιούλιο, επίδοση ανώτερη της αντίστοιχης περυσινής (92 μονάδες). Παρά τη δυσμενή συγκυρία, οι επιχειρήσεις του κλάδου φαίνεται να αναμένουν καλύτερες μέρες μεσοπρόθεσμα, γεγονός που αντισταθμίζει τη γενική δυσαρέσκεια από τις τρέχουσες εξελίξεις. Ως εκ τούτου, η ανάκαμψη του δείκτη

οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αισθητή βελτίωση που καταγράφεται στις προβλέψεις για το επίπεδο εργασιών της επιχείρησης, αφού πλέον 2 στις 10 επιχειρήσεις αναμένουν πιο ικανοποιητική πορεία τους προσεχείς μήνες (από 8% τον Ιούλιο). Ενθαρρυντικές είναι εξάλλου και οι προβλέψεις για το επίπεδο των τιμών, όπου σημειώνεται αποκλιμάκωση των πληθωριστικών προσδοκιών από το 14% των επιχειρήσεων (4% τον Ιούλιο). Παρόλα αυτά, η ικανοποίηση περιορίζεται όσον αφορά στην τρέχουσα πορεία των εργασιών σε σχέση με το περασμένο τρίμηνο. Ωστόσο, το ποσοστό των επιχειρήσεων που θεωρεί ότι η δραστηριότητά του δεν παρεμποδίζεται διευρύνεται σε 42% (από 36% τον Ιούλιο), με το 37% να επισημαίνει τη χαμηλή ζήτηση ως το βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του και ένα 12% τη γραφειοκρατία και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

Οι προσδοκίες στις **Κατασκευές Δημοσίων Έργων** υποχωρούν έντονα τον Σεπτέμβριο, κατά 14 μονάδες σε σχέση με τον Ιούλιο και διαμορφώνονται στις 86,5 μονάδες. Όλα τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη εμφανίζουν υποχώρηση: σε επίπεδο προγράμματος των εργασιών των επιχειρήσεων, οι προβλέψεις επιδεινώνονται, με το καθαρό ισοζύγιο να περιορίζεται στο -33 (από -20 τον Ιούλιο), ενώ και οι προβλέψεις για την απασχόληση αποτυπώνουν τη δυσарέσκεια των επιχειρήσεων, αφού για πρώτη φορά εντός του τρέχοντος έτους καταγράφεται αρνητικό καθαρό ισοζύγιο απαντήσεων (-8) στο σχετικό ερώτημα. Εξάλλου, απογοήτευση υποδηλώνουν και εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα πορεία των εργασιών τους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ μικρή πτώση καταγράφεται και στους μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας (19,7 μήνες από 21,8 τον Ιούλιο). Θετικό στοιχείο ωστόσο αποτελούν οι προσδοκίες για το επίπεδο των τιμών, οι οποίες και σε αυτόν τον κλάδο είναι αποπληθωριστικές, ενδεικτικό άλλωστε της ευρύτερης τάσης αποκλιμάκωσης των τιμών που φαίνεται να διαγράφεται σχεδόν σε όλους τους κλάδους τον Σεπτέμβριο. Σχετικά, τέλος, με τους παράγοντες που επηρεάζουν την παραγωγική δραστηριότητα, μόλις το 6% των επιχειρήσεων (16% τον Ιούλιο) κρίνει πως αυτή διεξάγεται απρόσκοπτα, με τη συντριπτική πλειονότητα να αποδίδει τα εμπόδια που συναντά στο θεσμικό πλαίσιο και τη γραφειοκρατία (35%), την ελλιπή χρηματοδότηση (29%) και την ανεπαρκή ζήτηση (25%).

3. ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: Συνέχεια στην επιδείνωση του κλίματος

Στο **Λιανικό εμπόριο**, συνεχίζεται για πέμπτο μήνα η υποχώρηση του Δείκτη Επιχειρηματικών Προσδοκιών, καθώς διαμορφώνεται πλέον στις 95,3 μονάδες. Η επίδοση αυτή είναι αφενός η χαμηλότερη από τον Νοέμβριο του 2006, αφετέρου υστερεί σημαντικά και του μακροχρόνιου μέσου όρου του (102,9 μονάδες). Με εξαίρεση τις προβλέψεις για την απασχόληση, όπου το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένει άνοδο διευρύνεται στο 53% (από 38% τον Ιούλιο), αλλά και τις εκτιμήσεις για τα αποθέματα, το ύψος των οποίων περιορίζεται ελαφρά τον Σεπτέμβριο, τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας υποχωρούν. Έτσι, περιορίζεται στο μισό το καθαρό ισοζύγιο των επιχειρήσεων που δηλώνει ικανοποίηση από τις πωλήσεις του τελευταίου τριμήνου (+14 έναντι +30 τον Ιούλιο), ενώ πτώση καταγράφεται και στις προβλέψεις για τις πωλήσεις τους επόμενους μήνες, όπως και στο επίπεδο των παραγγελιών, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στο +2, τη χαμηλότερη τιμή από τον Αύγουστο του 2006. Στοιχείο

το οποίο χαρακτηρίζει και αυτόν τον τομέα ωστόσο είναι η εξασθένιση των πληθωριστικών προσδοκιών (+9 το σχετικό ισοζύγιο, από +17 τον Ιούλιο), στο χαμηλότερο επίπεδο από τον Ιούλιο του περασμένου έτους. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι οι πιέσεις και από αυτόν τον τομέα της οικονομίας θα είναι ηπιότερες στο επόμενο διάστημα.

Από τις επιμέρους κλαδικές εξελίξεις, τα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση και τα Πολυκαταστήματα σε αντίθεση με το σύνολο του Εμπορίου καταγράφουν βελτίωση στις επιχειρηματικές τους προσδοκίες. Αναλυτικότερα:

Πίνακας 4: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο

				2001-2007		Μ.Ο έτους					
				Μ.Ο.	Max	Min	2003	2004	2005	2006	2007
Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)				102,9	124,3	87,1	102,0	104,8	96,8	110,8	120,8
					<i>Μαι-07</i>	<i>Δεκ-01</i>					
2007											
I	Φ	Μ	A	Μ	I	I	A	Σ	O	N	Δ
117,1	122,0	118,5	119,7	124,3	122,7	123,8	123,5	123,6	121,0	116,5	116,6
2008											
I	Φ	Μ	A	Μ	I	I	A	Σ	O	N	Δ
117,0	120,8	118,5	119,7	118,1	110,6	101,3	96,9	95,3			

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις και προβλέψεις για τις πωλήσεις και το ύψος των αποθεμάτων.

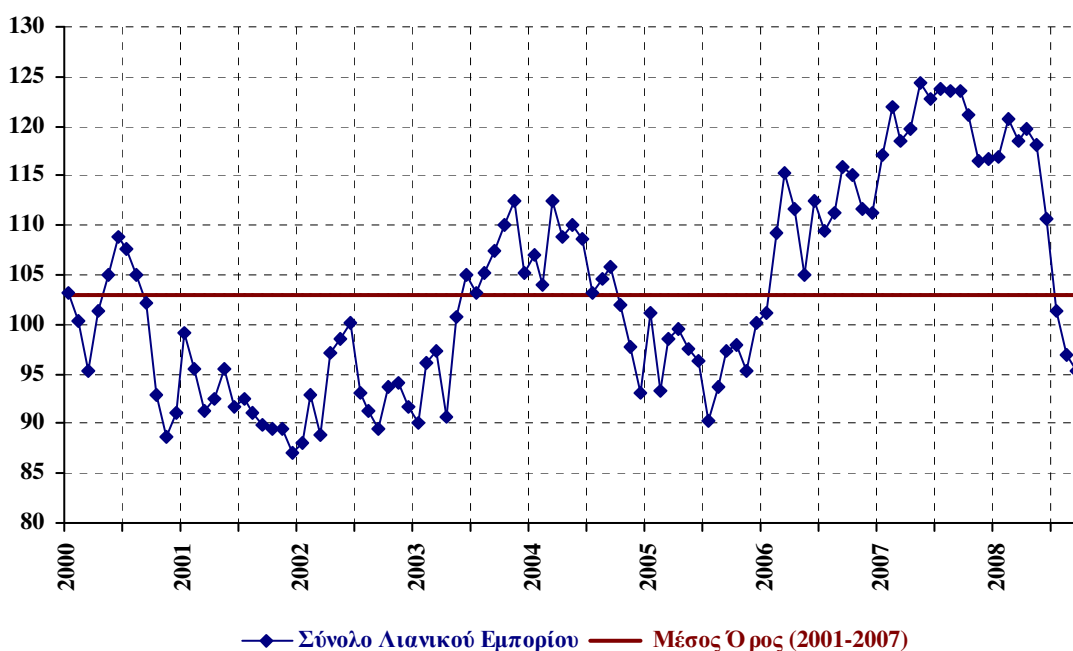
Πηγή: ΙΟΒΕ

Στα **Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κινείται ανοδικά και αντίθετα με το γενικευμένο κλίμα, στις 115,2 μονάδες από τις 103,6 τον Ιούλιο, επίδοση που υστερεί ωστόσο έναντι της αντίστοιχης περυσινής (125,7 μονάδες). Στην άνοδο αυτή, συμβάλλουν όλα τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη: οι εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο των πωλήσεων είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικές, αφού το 77% των επιχειρήσεων δηλώνει άνοδο, ενώ και ο όγκος των αποθεμάτων βρίσκεται σε χαμηλά για την εποχή επίπεδα, καταγράφοντας μάλιστα αρνητικό καθαρό ισοζύγιο τον Σεπτέμβριο (-4 από +16 τον Ιούλιο). Στο ίδιο πλαίσιο, οι προσδοκίες για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου βελτιώνονται, όπως βελτιώνεται και το επίπεδο παραγγελιών, με τις μισές επιχειρήσεις να αναμένουν άνοδο (από 40% τον Ιούλιο). Οι προοπτικές για την απασχόληση ενισχύονται, ενώ ταυτόχρονα και οι τιμές αναμένεται να υποχωρήσουν, συνεχίζοντας την πτωτική τάση που έχει ξεκινήσει από το Μάιο.

Αντίθετα, συμβατός με τις εξελίξεις στο σύνολο του Λιανικού Εμπορίου είναι ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στα **Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση**, ο οποίος υποχωρεί κατά 10 σχεδόν μονάδες τον Σεπτέμβριο φθάνοντας τις 110 μονάδες. Η επίδοση αυτή υπολείπεται 30 μονάδων της αντίστοιχης περυσινής, ενισχύοντας έτσι την υποτονική τάση που διαγράφεται στη φετινή αγορά. Στην εξέλιξη αυτή συμβάλλει ως επί το πλείστον η κατακόρυφη πτώση των θετικών αποτιμήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις, με το σχετικό ισοζύγιο να γίνεται και πάλι αρνητικό (-17), ύστερα από τη θεαματική – και άρα εντελώς συγκυριακή – άνοδο που σημείωσε τον Ιούλιο (+42). Πτώση εξάλλου, αν και οριακή, καταγράφεται και στις προβλέψεις για το επίπεδο των πωλήσεων τους προσεχείς μήνες. Στον κλάδο σημειώνονται και ορισμένες θετικές εξελίξεις, οι οποίες ωστόσο δεν καταφέρνουν να

αντισταθμίσουν τις αρνητικές τάσεις. Το επίπεδο των αποθεμάτων κρίνεται ως κανονικό για την εποχή από τη συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (94%), εξέλιξη που τονώνει τις παραγγελίες προς τους προμηθευτές, παρά τις δυσμενείς προοπτικές των πωλήσεων. Επίσης κατακόρυφη είναι η άνοδος στις θετικές προβλέψεις για την απασχόληση με το 84% των επιχειρήσεων να αναμένει άνοδο, ενώ η τάση αποκλιμάκωσης στις τιμές είναι εμφανής και στον κλάδο αυτό.

Διάγραμμα 4: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο
(1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Στα **Είδη Οικιακού Εξοπλισμού**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών υποχωρεί τον Σεπτέμβριο κατά 12 μονάδες σε σχέση με τον Ιούλιο και διαμορφώνεται στις 94,9 μονάδες, επίδοση πολύ χαμηλότερη της αντίστοιχης περυσινής (133,3 μονάδες). Στην πτώση αυτή συμβάλλουν όλα τα στοιχεία σχετικά με τις εκτιμήσεις και τις προσδοκίες στον κλάδο. Έτσι, αποκλιμάκωση καταγράφεται στο επίπεδο των τρεχουσών πωλήσεων, όπου το σχετικό καθαρό ισοζύγιο «πέφτει» κατά 14 μονάδες, στις +26, ενώ και οι προβλέψεις για τις μελλοντικές πωλήσεις εξασθενούν. Τα αποθέματα κρίνονται διογκωμένα για την εποχή από το 43% των επιχειρήσεων (31% τον Ιούλιο), ενώ και το επίπεδο των παραγγελιών τους προσεχείς μήνες δεν είναι ικανοποιητικό, σύμφωνα με το 28% των ερωτηθέντων (από 10% τον προηγούμενο μήνα). Την ίδια στιγμή, και οι προβλέψεις για τα επίπεδα της απασχόλησης είναι δυσμενέστερες του Ιουλίου, ενώ εξαίρεση στο τοπίο δυσαρέσκειας αποτελούν οι πτωτικές τάσεις που διαγράφονται σε επίπεδο τιμών, ακολουθώντας και εδώ την ευρύτερη τάση του τομέα.

Σημαντική μείωση - στο χαμηλότερο επίπεδο της πρόσφατης πενταετίας - παρουσιάζει ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στα **Οχήματα – Ανταλλακτικά**, ο οποίος

διαμορφώνεται στις 79,7 μονάδες από 97,4 μονάδες τον Ιούλιο. Πράγματι η επίδοση αυτή είναι η χαμηλότερη που καταγράφεται στον κλάδο από τον Ιανουάριο του 2002 (69,6 μονάδες). Η πτώση στα επιμέρους στοιχεία του δείκτη είναι καθολική. Η εντυπωσιακή υποχώρηση στις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων, όπου το καθαρό ισοζύγιο είναι πλέον αρνητικό (-16), είναι ενδεικτική της δυσμενούς κατάστασης του κλάδου. Τα αποθέματα κρίνονται διογκωμένα για την εποχή, μαρτυρώντας τη χαμηλή ρευστοποίησή τους στον κλάδο, ενώ πτώση στις προσδοκίες καταγράφεται στις παραγγελίες και τις πωλήσεις του επόμενου τριμήνου. Η απασχόληση δεν εξαιρείται από το γενικευμένο αρνητικό κλίμα, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στο -11 (+2 τον Ιούλιο), ενώ μόνο οι προβλέψεις για άνοδο των τιμών του κλάδου εξασθενούν.

Σημαντική είναι η άνοδος των προσδοκιών τον Σεπτέμβριο στα **Πολυκαταστήματα**, σε αντίθεση με την εξέλιξη στους περισσότερους κλάδους του τομέα, με το Δείκτη Επιχειρηματικών Προσδοκιών να ανέρχεται στις 120,3 μονάδες, ενισχυμένος κατά 20 μονάδες έναντι του Ιουλίου, αλλά κατώτερος του αντίστοιχου περυσινού (128,4 μονάδες). Στην εξέλιξη αυτή, συμβάλλουν θετικά οι ιδιαίτερα αισιόδοξες εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις των επιχειρήσεων, αφού οι επτά στις δέκα κρίνουν ότι αυτές έχουν ανέλθει τους τελευταίους μήνες. Τα αποθέματα μειώνονται οριακά σε σχέση με τον Ιούλιο, ενώ και οι προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές, καθώς ένα 70% των επιχειρήσεων αναμένει άνοδό τους το επόμενο τρίμηνο. Τα επίπεδα των παραγγελιών προς προμηθευτές κρίνονται ανοδικά από τις διπλάσιες επιχειρήσεις σε σχέση με τον Ιούλιο (σχετικό ισοζύγιο στο +31 από +15), ενώ και οι προβλέψεις για τις τιμές δεν εξαιρούνται της γενικής τάσης αποκλιμάκωσής τους στον τομέα. Η μόνη αρνητική εξέλιξη στην ευρύτερη αισιοδοξία του τομέα προέρχεται από τις προβλέψεις για την απασχόληση, καθώς περιορίζεται στο 33% το ποσοστό που αναμένει άνοδό της (έναντι 50% τον Ιούλιο).

4. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Χαμηλές προσδοκίες, υποχώρηση της ζήτησης

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις **Υπηρεσίες**, συνεχίζει να κινείται σε χαμηλά επίπεδα, φθάνοντας τον Σεπτέμβριο τις 96,7 μονάδες (από 99,4 μονάδες τον Ιούλιο), επίδοση που είναι η χαμηλότερη επίδοση των τελευταίων 2,5 ετών, αν και παραμένει στα επίπεδα του μακροχρόνιου μέσο όρου του. Οι χαμηλές προσδοκίες οφείλονται πρωτίστως στην επιδείνωση της τρέχουσας ζήτησης, όπου το σχετικό καθαρό ισοζύγιο υποχωρεί κατά 6 μονάδες, στις +22, αλλά και της εξασθένησης των θετικών εκτιμήσεων για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων. Οι προβλέψεις για την απασχόληση υποχωρούν περαιτέρω τον Σεπτέμβριο, αφού το ποσοστό εκείνων που αναμένουν αποδυνάμωση της απασχόλησης διπλασιάζεται στο 13%. Από την άλλη πλευρά οι προβλέψεις για την ζήτηση του κλάδου στο επόμενο διάστημα είναι πιο αισιόδοξες, αφού το 1/3 των επιχειρήσεων προσδοκά άνοδο, ενώ ευνοϊκά εξελίσσονται και οι προβλέψεις για την πορεία των τιμών, οι οποίες κινούνται σε τροχιά αποκλιμάκωσης από τον Μάιο. Οι μισές επιχειρήσεις τέλος δηλώνουν ότι η παραγωγική τους δραστηριότητα διεξάγεται απρόσκοπτα (έναντι 44% τον προηγούμενο μήνα), ενώ από τις υπόλοιπες, οι περισσότερες αναγνωρίζουν την ανεπάρκεια της ζήτησης και τη γραφειοκρατία

ως τα βασικότερα προσκόμματα στην ομαλή διεξαγωγή της επιχειρηματικής τους λειτουργίας (20% και 14% αντίστοιχα), ενώ ακολουθεί η ανεπάρκεια των κεφαλαίων κίνησης (9%).

Στους κυριότερους κλάδους των Υπηρεσιών οι εξελίξεις ήταν συνοπτικά οι ακόλουθες:

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στα **Ξενοδοχεία – Εστιατόρια** εξασθενεί σημαντικά για δεύτερο συνεχή μήνα και διαμορφώνεται στις 100,6 μονάδες (112,7 μονάδες τον Ιούλιο), επίδοση υποδεέστερη της αντίστοιχης περυσινής (117,7 μονάδες). Η εξέλιξη αυτή είναι απόρροια της δυσαρέσκειας η οποία αποτυπώνεται σε όλα τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη: το ποσοστό των επιχειρήσεων που εκτιμά ότι υπήρξε βελτίωση στην κατάσταση της επιχείρησής του το τελευταίο τρίμηνο μειώνεται σε 31% τον Σεπτέμβριο (από 51% στην προηγούμενη μέτρηση), ενώ καθοδικά κινείται και η ζήτηση της τελευταίας περιόδου, αλλά και οι προβλέψεις για την εξέλιξή της προσεχώς, όπου το σχετικό καθαρό ισοζύγιο απαντήσεων περιορίζεται στο +5 (+20 τον Ιούλιο). Οι προβλέψεις για την απασχόληση επίσης επιδεινώνονται, ενώ μειώνεται σημαντικά και το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνει ότι η δραστηριότητά του διεξάγεται απρόσκοπτα (μόλις το 1/3 του συνόλου). Σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις δηλώνουν την ανεπάρκεια ζήτησης ως τον κύριο ανασταλτικό παράγοντα της ομαλής διεξαγωγής της επιχειρηματικής τους δράσης. Η μόνη θετική εξέλιξη του κλάδου καταγράφεται στις τιμές, όπου το ποσοστό που προβλέπει αποκλιμάκωση ανέρχεται πλέον στο 13% (από 2% τον Ιούλιο).

Πίνακας 5: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες

		2001-2007				Μ.Ο έτους					
		M.O.	Max	Min		2003	2004	2005	2006	2007	
Υπηρεσίες (1998-2006=100)		96,1	122,5	69,8		85,5	94,6	93,6	103,7	106,6	
			3 ^ο τριμ 01	Απριλ-03							
2007											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
109,5	104,2	106,5	106,9	112,4	110,3	104,6	103,5	106,2	104,7	105,6	105,1
2008											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
106.4	111.8	110.0	105.2	102.2	103.0	99.4	96.2	96.7			

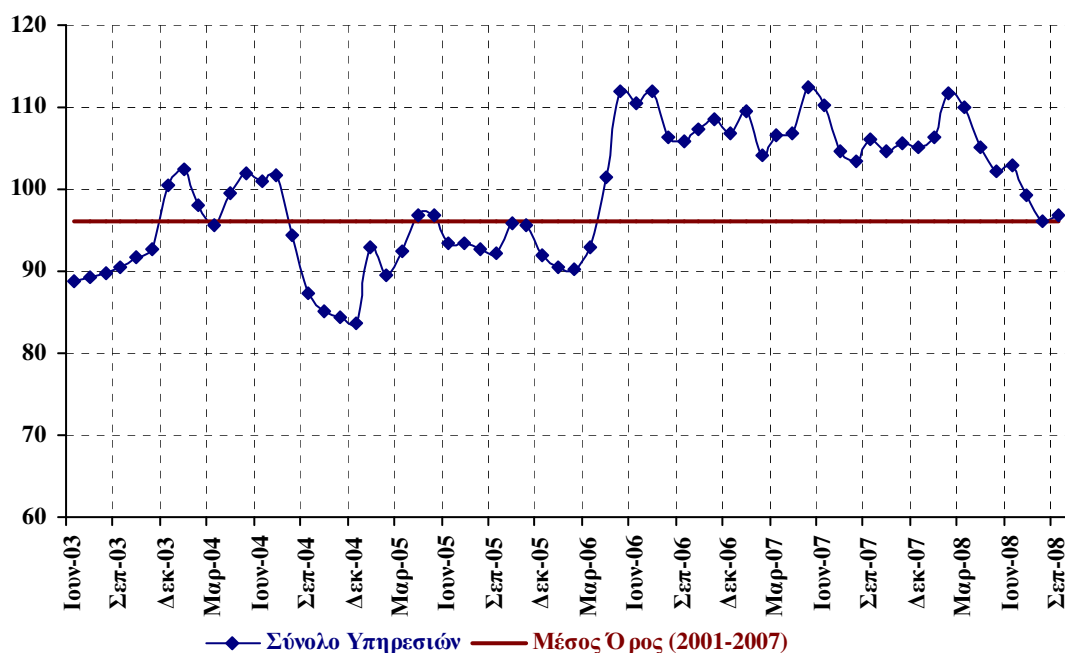
Σημειώσεις: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση την κατάσταση της επιχείρησης, καθώς και τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις για την πορεία της ζήτησης.

Πηγή: IOBE

Σημαντική είναι η επιδείνωση του κλίματος στα **Τουριστικά Πρακτορεία**, όπου ο αντίστοιχος δείκτης υποχωρεί στις 63 μονάδες από τις 102,4 μονάδες τον Ιούλιο, επίδοση η οποία είναι η χαμηλότερη των τελευταίων 5½ ετών. Όλα τα στοιχεία δραστηριότητας στον κλάδο επιδεινώνονται. Αν και το φαινόμενο είναι εν μέρει εποχικό, καθώς κάθε χρόνο μετά την περίοδο των θερινών διακοπών παρατηρείται πτώση στο δείκτη του συγκεκριμένου κλάδου, η έκταση της υποχώρησης είναι ιδιαίτερα έντονη φέτος, ενδεικτική του πολύ κακού κλίματος αυτής της περιόδου. Έτσι, τόσο οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, όσο και οι προβλέψεις για την πορεία της τους επόμενους μήνες επιδεινώνονται σημαντικά, εξελίξεις οι οποίες συνοδεύονται και από την κατακόρυφη πτώση των θετικών εκτιμήσεων για την κατάσταση

των επιχειρήσεων το τελευταίο τρίμηνο. Η απασχόληση στον κλάδο αναμένεται να περιοριστεί, ενώ οι προβλέψεις για τις τιμές αν και εξακολουθούν να δείχνουν μείωση, έχουν αμβλυνθεί στο -15 από -34 τον Ιούλιο. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν αναφέρει προβλήματα στη διεξαγωγή της δραστηριότητάς του «πέφτει» στο μισό του Ιουλίου (μόλις 8%), ενώ, όπως άλλωστε είναι αναμενόμενο, η ανεπαρκής ζήτηση είναι η κύρια αιτία παρεμπόδισης της λειτουργίας των επιχειρήσεων (45%), με την ανεπάρκεια των κεφαλαίων κίνησης να ακολουθεί (20%).

Διάγραμμα 5: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

Πηγή: IOBE

Οι προσδοκίες στις **Διάφορες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες** εξασθενούν επίσης, με τον Δείκτη Επιχειρηματικών Προσδοκιών να περιορίζεται στη χαμηλότερη τιμή του μετά τον Ιανουάριο του 2006 και να διαμορφώνεται στις 83,1 μονάδες (90,2 τον Ιούλιο). Από τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη, σημαντική είναι η υποχώρηση που καταγράφεται στη τρέχουσα ζήτηση και τις προβλέψεις για την εξέλιξή της το επόμενο τρίμηνο, όπου το αντίστοιχο καθαρό ισοζύγιο εμφανίζει πλέον αρνητικό πρόσημο (-1). Οι προβλέψεις για την απασχόληση μαρτυρούν τη διάχυτη απαισιοδοξία του κλάδου, ενώ η μόνη εξαίρεση στο αρνητικό τοπίο καταγράφεται στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης, οι οποίες σημειώνουν οριακή άνοδο, αλλά και στις προβλέψεις των τιμών, όπου αναμένεται σχετική αποκλιμάκωση τους επόμενους μήνες. Έτσι, παρά την έντονη δυσαρέσκεια, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνει ότι η παραγωγική λειτουργία τους διεξάγεται απρόσκοπτα διευρύνεται στο 39% (35% τον Ιούλιο). Όσοι διαφωνούν προβάλλουν ως βασικά εμπόδια στη λειτουργία τους τη γραφειοκρατία και το δύσκαμπτο θεσμικό πλαίσιο (21%), την ανεπάρκεια των κεφαλαίων κίνησης (17%) και την ανεπάρκεια της ζήτησης (11%).

Τέλος, και στους **Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς** (εκτός Τραπεζών) ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών παρουσιάζει έντονη πτώση, με την επίδοση των 80,1 μονάδων (από 86,8 μονάδες τον Ιούλιο) να είναι η κατώτερη των τελευταίων δύο ετών. Στην εξέλιξη αυτή συμβάλλουν οι αρνητικές εκτιμήσεις για την κατάσταση των επιχειρήσεων το τελευταίο τρίμηνο, όπου υπερτερούν πλέον οι δυσανεσθημένοι (-12 μονάδες) όταν τον Ιούλιο ο δείκτης ήταν στο +22, αλλά και η πτώση στην τρέχουσα ζήτηση. Είναι προφανές ότι οι πρόσφατες δυσμενείς εξελίξεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές έχουν επιδράσει καθοριστικά στις προσδοκίες των επιχειρήσεων του κλάδου. Φαίνεται πάντως οι επιχειρήσεις να προεξοφλούν κάποια βελτίωση στο επόμενο διάστημα καθώς οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ζήτησης το προσεχές τρίμηνο βελτιώνονται. Στο ίδιο πλαίσιο και οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου είναι θετικότερες, με το 34% των επιχειρήσεων αναμένει άνοδο (20% τον Ιούλιο). Αποκλιμάκωση αναμένεται και στις τιμές, ακολουθώντας έτσι την τάση που διαμορφώνεται στους περισσότερους κλάδους του τομέα. Τέλος, σχετικά με την επιχειρηματική τους λειτουργία, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δε συναντά εμπόδια στη λειτουργία του περιορίζεται περαιτέρω τον Σεπτέμβριο στο 40% (49% τον Ιούλιο), με τις επιχειρήσεις που δηλώνουν το αντίθετο να προβάλλουν την ανεπάρκεια ζήτησης και το ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο ως τα βασικότερα προσκόμματα στην επιχειρηματική τους λειτουργία (30% και 24% αντίστοιχα).

Γ. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ: ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

Νέα ιστορικά χαμηλά στην καταναλωτική εμπιστοσύνη

Ο **Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών** υποχωρεί εκ νέου τον Σεπτέμβριο και σημειώνει νέα ιστορικά χαμηλά επίπεδα, στις -50 μονάδες από -46 τον Αύγουστο. Η εξέλιξη αυτή είναι ενδεικτική της εντεινόμενης δυσαρέσκειας των καταναλωτών εδώ και αρκετούς μήνες, η οποία κλιμακώνεται περαιτέρω. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διατηρούνται στο -19, επίπεδα πάντως που είναι επίσης εξαιρετικά χαμηλά και για τις δύο ζώνες. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει τους Έλληνες καταναλωτές ως τους πλέον απαισιόδοξους Ευρωπαίους, καθώς ξεπερνούν πλέον ακόμα και τους Πορτογάλους. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η καταναλωτική εμπιστοσύνη βελτιώνεται τον Σεπτέμβριο σχεδόν στις μισές χώρες της ΕΕ, ενώ παραμένει σταθερή σε πέντε από αυτές. Διαπιστώνονται δηλαδή κάποιες δειλές ενδείξεις ανάκαμψης, οι οποίες δεν έχουν λάβει όμως υπόψη τις πιο πρόσφατες εξελίξεις στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές που ενδεχομένως να επηρεάσουν αρνητικά την εμπιστοσύνη τον επόμενο μήνα. Αναλυτικότερα για την Ελλάδα:

Οι προβλέψεις των Ελλήνων για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους τους προσεχείς 12 μήνες υποχωρούν τον Σεπτέμβριο κατά επτά μονάδες σε σχέση με τον Αύγουστο. Το ποσοστό αυτών που προβλέπουν επιδείνωση ή σημαντική επιδείνωση της οικονομικής τους κατάστασης φθάνει το 58%, ενώ μόνο ένα 8% αναμένει βελτίωση ή σημαντική βελτίωση.

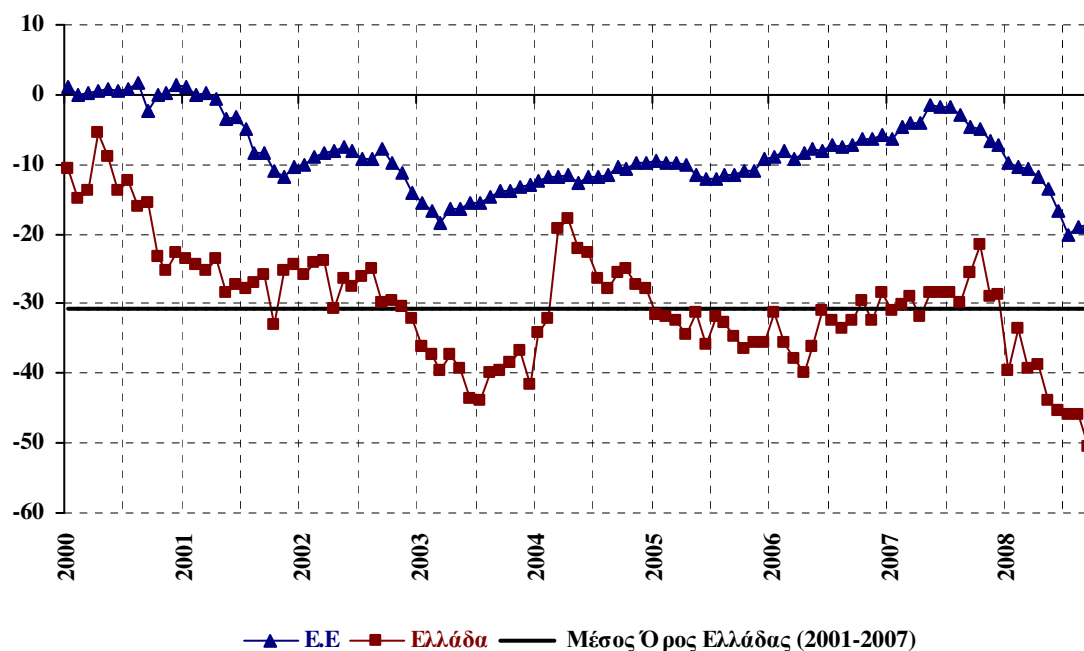
Αλλά και οι προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση της χώρας τους το προσεχές 12-μηνο, επιδεινώνονται κατά 4 μονάδες τον Σεπτέμβριο, καθώς πλέον το 71% των καταναλωτών είναι λιγότερο ή περισσότερο απαισιόδοξο. Πολωνοί και Ρουμάνοι είναι αυτή τη στιγμή οι πιο αισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση της χώρας τους ευρωπαίοι πολίτες.

Η πρόθεση για αποταμίευση των Ελλήνων καταναλωτών υποχωρεί κατά 7 μονάδες, με μόλις το 21% να δηλώνει ότι είναι πιθανόν να αποταμιεύσει στον επόμενο χρόνο, έναντι 31% τον Αύγουστο.

Οι προβλέψεις των καταναλωτών για την εξέλιξη της ανεργίας είναι οριακά δυσμενέστερες τον Σεπτέμβριο σε σχέση με τον Αύγουστο, καθώς δύο στους τρεις προβλέπουν αύξησή της. Από τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, η Ισπανία είναι η μόνη περισσότερο απαισιόδοξη από την Ελλάδα, ενώ σε Σλοβακία και Πολωνία οι περισσότεροι αναμένουν υποχώρηση της ανεργίας.

Τέλος, οι προβλέψεις των ελληνικών νοικοκυριών για την εξέλιξη των τιμών βρίσκεται στα επίπεδα του Αυγούστου, με το σχετικό ισοζύγιο να περιορίζεται οριακά στο +51 (από +52). Τρεις στους τέσσερις αναμένουν νέα άνοδο των τιμών, ενώ το 8% προσδοκά σταθερότητα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο πάντως οι προβλέψεις για τις τιμές είναι ευνοϊκότερες, με τα αντίστοιχα ισοζύγια να διαμορφώνονται σε ΕΕ και Ευρωζώνη σε +21 και +17 αντίστοιχα (από +25 και +22 τον Αύγουστο).

Διάγραμμα 6: Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών (εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm

Πίνακας 6: Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών (εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

	2001-2007					Μ.Ο έτους						
	Μ.Ο.	Max	Min			2003	2004	2005	2006	2007		
ΕΕ-27	-9,0	1,1	-18,4			-15	-11	-11	-8	-4		
Ευρωζώνη	-10,7	1,3	-20,9			-18	-14	-14	-9	-5		
Ελλάδα	-30,7	-17,9	-44,0			-39	-26	-34	-33	-28		
2007												
	I	Φ	Μ	Α	Μ	I	I	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-27	-6	-5	-4	-4	-2	-2	-2	-3	-5	-5	-7	-7
Ευρωζώνη	-7	-5	-5	-4	-2	-2	-2	-4	-6	-6	-8	-9
Ελλάδα	-31	-30	-29	-32	-28	-28	-29	-30	-26	-22	-29	-29
2008												
	I	Φ	Μ	Α	Μ	I	I	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-27	-10	-11	-11	-12	-14	-17	-20	-19	-19			
Ευρωζώνη	-12	-12	-12	-12	-15	-17	-20	-19	-19			
Ελλάδα	-40	-34	-39	-39	-44	-45	-46	-46	-50			

Σημείωση: ο Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών υπολογίζεται με βάση τις προβλέψεις τους για τη γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας, την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, την πρόθεση αποταμίευσης και την πρόβλεψη για την ανεργία. Οι προβλέψεις κινούνται στο διάστημα +100 (όλοι οι καταναλωτές προβλέπουν αύξηση) έως -100 (όλοι προβλέπουν μείωση) και εμφανίζονται ως διαφορές των θετικών-αρνητικών απαντήσεων. Αρνητική διαφορά σημαίνει ότι το ποσοστό αυτών που προβλέπουν μείωση του συγκεκριμένου μεγέθους είναι υψηλότερο του ποσοστού εκείνων που προσδοκούν αύξηση και αντίστροφα.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm